

УДК: 373.5.016:821.161.1/.2(091)(477)

DOI 10.31652/2415-7872-2020-62-182-187

ПРОБЛЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЯХ УЧЕНИХ 50-Х – 80-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Н. В. Гоголь

orcid.org/0000-0003-0780-6237

У статті на основі актуалізації продуктивних надбань українських учених-методистів 50-х – 80-х рр. ХХ століття окреслено значущість вивчення української літератури на засадах культурологічного підходу. З використанням аналізу науково-методичних праць учених (Т. Бугайко, Ф. Бугайко, О. Бандура, Н. Волошина) розкрито теоретико-практичні засади реалізації культурологічного підходу до навчання української літератури в закладах загальної середньої освіти на основі міжпредметної та міжмистецької взаємодії. Зазначено, що науково-методичні погляди вчених щодо окресленої проблеми полягають у визначенні доцільності та методичній обґрунтованості використання суміжних видів мистецтв на уроках української літератури, доборі оптимальних форм, методів і прийомів роботи над засобами зорової наочності (репродукції картин, ілюстрації) на основі встановлення мистецьких паралелей, урахуванні психолого-вікових особливостей школярів під час сприймання ними суміжних видів мистецтв, здійсненні естетичного впливу мистецьких творів на особистість учнів-читачів тощо. Доведено, що реалізація культурологічного підходу в шкільній літературній освіті сприяє усвідомленню учнями творів художньої літератури як важливого складника мистецтва, поглибленню знань літературознавчого і мистецтвознавчого характеру, умінню аналізу та інтерпретації літературних творів у мистецькому контексті.

Ключові слова: урок української літератури; мистецтво слова; суміжні види мистецтв; зорова наочність; образотворче мистецтво; культурологічний підхід до навчання української літератури; науково-методичний доробок учених у 50-х – 80-х роках ХХ століття.

IMPLEMENTING THE CULTUROLOGICAL APPROACH TO UKRAINIAN LITERATURE TEACHING IN THE SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL WORKS OF RESEARCHERS OF 1950S – 1980S

N. Hohol'

The article studies the importance of the culturological approach in Ukrainian literature teaching based on justification of methodologists' achievements of the 1950s and 1980s. The author notes that the retrospective analysis, actualization and creative implementation of the accumulated progressive methodological experience in the practice of Ukrainian literature teaching on culturological bases are an objective need in the situation of a competency approach to the literary school education and developing a strategy for modern literary education. As a result of the analysis of scholars' scientific-methodological works (T. Buhaiko, F. Buhaiko, O. Bandura, N. Voloshyna) theoretical and practical principles of implementing the culturological approach in Ukrainian literature teaching in institutions of the general secondary education are revealed based on the inter-subject and inter-art interaction. The focus is on the scholars' scientific-methodological views on the outlined problem, which contain the determination of the expediency and methodological validity of using the related arts in Ukrainian literature lessons; the use of forms, methods and techniques of working with the visual means (paintings reproductions, illustrations) in order to establish artistic parallels; taking into account the psychological and age characteristics of schoolchildren in their perception of related arts; the realization of the aesthetic influence of artworks on the personality of the student-reader, etc. The author argues that the implementation of the culturological approach in school literary education promotes students' awareness of fiction as an important component of art, the expansion of knowledge about literary and art studies, and the deepening of the ability to analyze and interpret literary works in an art context.

Keywords: Ukrainian literature lesson; the art of words; related arts; visual aids; fine art; culturological approach to Ukrainian literature teaching; researchers' scientific-methodological heritage of the 1950s – 1980s.

У сучасній гуманітарній парадигмі шкільної літературної освіти вивчення художнього твору відбувається шляхом пізнання його як унікального тексту культури на основі діалогічної взаємодії суміжних видів мистецтв. Провідними вченими, дослідниками, учителями-словесниками у 50-х – 80-х

роках ХХ століття було узагальнено й систематизовано традиційний досвід і розроблено новаторські погляди щодо навчання української літератури з урахуванням ідей культурологічного підходу. Отже, теоретико-методичні настанови вчених із означеної проблеми стали базовою основою для конструктивно-критичного переосмислення проблеми культурологічної спрямованості змісту шкільної літературної освіти в Україні.

Сучасні психолого-педагогічні та культурологічні дослідження ґрунтуються на тому, що продуктивний діалог культур і поколінь є одним із оптимальних та інтенсивних способів уходження людини у світ науки, культури, соціуму. Фаховий інтерес для нас становлять наукові праці сучасних учених-педагогів, у яких висвітлено актуальні питання освіти, її історії та сучасності (Л. Березівська, Н. Гупан, Н. Дічек, М. Євтух, Н. Коляда, О. Петренко, О. Радул, О. Сухомлинська, В. Федяєва та інші); розглянуто педагогічну спадщину відомих словесників (І. Албул, М. Бачинська, М. Богуславський, В. Ісаченко, А. Кришко, Г. Меркін, Л. Новаківська, М. Халанський та інші); представлено конструктивно-критичне осмислення проблеми культурологічного підходу в освіті (І. Балхарова, Є. Бондаревська, М. Бастун, В. Гура, І. Зязюн, І. Колмолгорова, О. Рудницька та інші). Культурологічну домінують сутності якісної освіти сучасні вчені вбачають у формуванні особистості, здатної до самоосвіти й саморозвитку, виявлення активної громадянської позиції, продукування нових ідей та спроможної до конструктивної діяльності.

Теоретичні та методичні засади реалізації культурологічного підходу до вивчення художньої літератури як явища культури відображені у працях як українських, так і зарубіжних дослідників. У низці публікацій зарубіжних учених літературний твір розглядається у взаємодії з різними видами мистецтв як невід'ємний складник певного історичного типу культури. Так, у науковому дослідженні Г. Ачкасової розкрито значущість діалогу мистецтв у системі шкільної літературної освіти, К. Богачов визначив етапи становлення й розвитку культурологічного підходу в педагогіці, В. Доманський розглянув питання культурологічних основ вивчення літератури в школі, Н. Свіріна зацентувала увагу на проблемі аналізу художнього твору як дієвому засобі входження учнів у контекст художньої культури.

У предметній дидактиці культурологічний контекст аналізу художнього твору подано В. Гладішевим, на міжмистецькі зв'язки у процесі навчання української літератури акцентує С. Жила, В. Пустохіна розглянула формування культурологічної компетентності старшокласників у процесі вивчення української літератури, Т. Яценко актуалізувала питання вивчення української літератури в мистецькому контексті тощо. Проте широке проблемне коло науково-методичних ідей учених, що стосувалися розробки предметної методики на засадах культурологічного підходу у 50-х – 80-х роках ХХ століття, не є предметом системного дослідження сучасними вченими. Відтак в умовах компетентнісних орієнтирів шкільної літературної освіти, розробки стратегії сучасної літературної освіти актуальності набула об'єктивна потреба в ретроспективному аналізі, актуалізації та творчій реалізації нагромадженого прогресивного методичного досвіду в практиці навчання української літератури на культурологічних засадах.

Мета статті – розкрити теоретико-практичні основи реалізації культурологічного підходу до навчання української літератури в закладах загальної середньої освіти, викладені в науково-методичних працях провідних учених 50-х – 80-х років ХХ століття.

У сучасній педагогічній і науково-методичній літературі проблема культурологічного підходу до вивчення предметної методики розглядається через визначення ефективних чинників його реалізації, розроблення методичної системи культурологічного аналізу творів літератури, обґрунтування синтезу вивчення літературного тексту та суміжних видів мистецтв, розкриття соціокультурної, морально-етичної, гуманітарної, естетичної спрямованості освітнього процесу тощо. Провідними вченими, дослідниками, учителями-словесниками у 50-х – 80-х роках ХХ століття було розроблено теоретичні та практичні засади реалізації культурологічного підходу в шкільній літературній освіті України, обґрунтовано доцільність вивчення предметної методики в єдності з суміжними видами мистецтв.

Варто наголосити, що в повоєнний період розвитку радянської школи (40-і – 50-і роки ХХ століття) значна увага приділялась орієнтації навчально-виховної роботи з учнями на реалії тогочасного суспільства – відбудову народного господарства та розвиток соціалістичного будівництва. Пріоритетним у радянській школі залишалось викладання російської словесності, проте доцільність вивчення української мови і літератури як навчальних дисципліни визначалася переважно мотивацією батьків учнів. Відтоді в освітньому процесі відбувалося знецінення ідеалів національного виховання, що позначалось на надмірній ідеологізації радянської шкільної мовно-літературної освіти та утвердженні авторитарного педагогічного впливу на учнів.

На думку сучасної вченої Т. Яценко, викладання літератури як соціального фактора та знецінення її художньо-естетичного феномена гальмувало розвиток методичної думки в процесуальному аспекті. Однак у напрацюваннях вітчизняних фахівців поступово утверджувалися прогресивні методичні ідеї щодо

пріоритету виховної функції навчання. Такий підхід зумовлював потребу в дослідженні й розробленні формальних аспектів літературної освіти, передусім проблем ідейної інтерпретації художнього твору [9, с. 180]. Згодом у працях провідних учених-методистів (О. Бандура, Т. Бугайко, Ф. Бугайко, П. Волинський, Н. Волошина, А. Коржупова, Є. Пасічник, В. Неділько та інші) загострювалася проблема розроблення ефективного дидактичного забезпечення навчального процесу, використання засобів наочності на уроках літератури як одного із дієвих засобів реалізацій культурологічного підходу у шкільній літературній освіті.

У 50-х – 80-х роках ХХ століття в освітній процес загальноосвітньої школи активно вводились такі види мистецтв, які пов'язані зі словом: виразне читання, театралізація, радіоспектаклі тощо. Проте на уроках літератури зберігався ілюстративний підхід під час ознайомлення учнів із суміжними видами мистецтв. Пріоритетним у практиці роботи вчителів-словесників, як і в попередні роки, залишалось використання на уроках літератури репродукцій живописних полотен та ілюстрацій. Позитивною динамікою у процесі використання суміжних видів мистецтв було переосмислення функцій мистецтва: від простого «оживлення» до встановлення взаємозв'язків на рівні спільного мистецького напрямку, стилістичної своєрідності, що відповідало характеру діалогічного ставлення, окреслювало шляхи культурологічного підходу до навчання літератури в школі. Музичне мистецтво на уроках літератури використовувалося вкрай рідко, проте усвідомлення її функцій відбувалось у тому ж напрямі, що й образотворчого мистецтва [8, с. 138].

Проте такий стан речей не міг задовольнити провідних українських учених-методистів, які виступали за розвиток такої літературної освіти, яка б формувала активного, розвиненого читача, здатного сприймати літературу як мистецтво слова в контексті діалогу мистецтв як дієвого засобу реалізації культурологічного підходу у шкільній літературній освіті, самостійно аналізувати художні явища, отримувати естетичну насолоду від спілкування з мистецтвом слова. Так, Т. Бугайко і Ф. Бугайко в науково-методичних дослідженнях переконливо доводили, що використання на уроці літератури якісного, вдало підбраного наочно-ілюстративного матеріалу значно підвищить рівень викладання літератури, розширить знання учнів про стилі і напрями в суміжних видах мистецтв, збагатить їх новими емоціями та враженнями, сприятиме глибшому осягненню та інтерпретації літературних творів. «Хороша ілюстрація, – зазначали вчені, – сприяє усвідомленню твору учнями: багата фантазія талановитого художника наочно показує нам зображене в творі – показує значно яскравіше, повніше і конкретніше, ніж ми могли б уявити самі. Така ілюстрація ніби оживлює літературний образ, збагачує, удосконалює наше уявлення про нього» [4, с. 42].

Наголошуючи на недостатньо розвиненій уяві учнів і їхньому життєвому досвіді, завдання вчителя методисти вбачали у тому, щоб допомогти створити у свідомості школярів конкретні зорові уявлення засобами образотворчого мистецтва. Збагачення й конкретизація зорових уявлень, що виникають у свідомості учнів під впливом прочитаного, на переконання вчених, потрібні не лише в курсі літературного читання для учнів основної школи, а є обов'язковою умовою правильного сприймання художнього твору у старших класах.

У процесі роботи над текстом художнього твору вчені підкреслювали значущість засобів зорової наочності, а саме: репродукцій картин митців живопису (П. Гапоненко, П. Депутатова, І. Іжакевич, Б. Неменський, М. Пимоненко, І. Репін, О. Рокачевський, І. Соколов, Ф. Толкунов, В. Тропінін, Г. Шерстюк, М. Ярошенко, Т. Яблонська та інші), малярських робіт видатних художників, створених до літературних творів українських письменників (І. Іжакевича до творів Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, М. Коцюбинського тощо). Дослідники вказували на доцільність їх використання під час ознайомлення учнів із життєвим і творчим шляхом письменника, з'ясування окремих питань теорії літератури, під час вивчення літературних творів, стильових течій у різних видах мистецтв тощо. Так, наприклад, під час вивчення історичних пісень та дум доцільним, на думку вчених, є проведення роботи за картиною І. Репіна «Запорожці», в якій оспівано могутність славного війська запорізького, його міцність, упевненість у своїх силах і відданість Вітчизні. Аналіз на уроці української літератури репродукції художнього полотна І. Крушельницького «Сигнальні вогні» сприятиме розширенню в учнів уявлень про героїчну боротьбу українського народу проти турецько-татарських загарбників у ХVІІ ст. Через те вдало дібрані й доцільно використані вчителем на уроці української літератури репродукції творів образотворчого мистецтва поглиблюють знання учнів з літературознавчого й мистецтвознавчого матеріалу, допоможуть глибше засвоїти літературні тексти, біографічні матеріали тощо.

У старших класах роботу над суміжними видами мистецтв учені-методисти спрямовували на висвітлення наступних питань: 1) тематика ілюстрацій і їхнє значення для розкриття ідейно-тематичного змісту художнього твору; 2) відповідність створених художником портретів образам-персонажам літературного твору; 3) глибина й правдивість відтворення в репродукціях картин історичного, суспільно-політичного життя країни тощо; 4) майстерність використання засобів творення образів у суміжних видах мистецтв; 5) значення художньої ілюстрації для конкретизації й збагачення уявлення учнів про літературний образ.

У методичних рекомендаціях щодо роботи над суміжними видами мистецтв на уроці української літератури Т. Бугайко і Ф. Бугайко фахово подають розлогий інформативний матеріал про життєвий і творчий шлях видатних художників, аналізують їхній внесок у розвиток українського і світового мистецтва, розкривають глибину творення образів на основі міжмистецької взаємодії. Фахово продуманими, на наш погляд, є пропоновані ученими-методистами запитання й завдання, спрямовані на глибоке осягнення школярами літературного твору на основі встановлення мистецьких паралелей. «На картині, – підкреслюють учені, – зручніше показати загальні засади композиції художнього твору, зв'язок між окремими його частинами, підпорядкованість їх основній ідеї, а навик «читати» картину полегшує учням розуміння єдності форми і змісту в кожному творі мистецтва, а значить і в літературному творі» [4, с. 43].

Прикметно, що учнів старшої школи на уроках української літератури учені-методисти орієнтують на встановлення міжмистецької взаємодії у вигляді проведення стильових паралелей, оскільки в усіх видах мистецтва відбувається зміна стилів і напрямів відповідно до змін у суспільно-політичному житті країни та світу. Отже, наріжним питанням у методичних рекомендаціях учених було висвітлення спільних тем, ідей та образів, створених митцями в різних видах мистецтв (класицизм, сентименталізм, соціалістичний реалізм тощо). Т. Бугайко і Ф. Бугайко впевнено доводили, що через аналіз стильових особливостей творів живопису полегшується сприймання учнями характерних ознак стилю відповідного літературного напряму, що дає матеріал для висновків про роль мистецтва в суспільному житті й про загальні закони розвитку мистецтва [4, с. 44].

Методичними настановами для вчителів-словесників були науково-методичні праці українських учених О. Бандури, Н. Волошиної, зокрема щодо роботи на уроках української літератури із творами образотворчого мистецтва [1; 2; 3; 5; 6; 7]. Учені у процесі викладання дисциплін гуманітарного циклу важливу роль надавали міжпредметним та міжмистецьким зв'язкам, акцентували на вивченні літературного твору в культурологічному контексті на основі ознайомлення учнів із розвитком культури в різні історичні періоди, осягнення спільних та відмінних засобів втілення тем і образів, конфліктів, типових подій у творах суміжних видів мистецтв, усвідомлення внеску митців у культурний простір людської цивілізації, установа взаємозв'язку й визначення взаємовпливів між творами різних видів мистецтв.

Так, О. Бандурою було розроблено й впроваджено у практику роботи загальноосвітньої школи низку методичних прийомів, які доцільно використати в курсах гуманітарних дисциплін під час повторення, поглиблення, систематизації знань учнів, оскільки це дає змогу вчителю «привести в єдину систему всі знання учнів з гуманітарних предметів, які відтворюють об'єктивно існуючий зв'язок між різнородовими явищами соціального, економічного, культурного життя суспільства» [1, с. 15]. Серед методичних прийомів здійснення міжпредметної й міжмистецької комунікації вчена виокремлювала наступні: підготовка учнями до уроку літератури повідомлень на основі здобутих знань із суміжних предметів; використання вчителем під час бесіди запитань і завдань, відповіді, на які учні можуть дати на основі отриманих знань із інших предметів; підготовка й опрацювання школярами вдома вказаних параграфів із суміжних дисциплін; створення проблемних ситуацій, постановка проблемних завдань, проведення інтегрованих уроків тощо [1].

Водночас О. Бандура підкреслювала доцільність проведення різноманітних форм позакласної й позашкільної роботи, спрямованих на підвищення інтересу школярів до читання художніх творів, а саме: факультативних занять, тематичних і жанрових, літературних, музичних вечорів, читацьких конференцій та диспутів, тижнів мови й літератури, конкурсів на краще виразне і художнє читання, зустрічей із письменниками, екскурсій в літературно-меморіальні музеї тощо.

Відтоді засвоєння загально-мистецьких знань на уроках літератури, на думку вченої, має здійснюватись на основі міжмистецьких (між творами літератури, образотворчого й музичного мистецтва), міжнаукових (між літературознавством і мистецтвознавством) та методичних зв'язків (між уміннями і навичками, набутими учнями на уроках різних предметів естетичного циклу; між методичними прийомами й формами роботи, використаних вчителем на уроці літератури). Учена виступала проти ілюстративного підходу до використання засвоєних знань із суміжних предметів, акцентувала на важливості осягнення учнями прийомів творення образу у суміжних видах мистецтв на основі засвоєння загально-мистецьких понять (художній образ, його різновиди, художня деталь; зміст і форми; типовість; традиції і новаторство; естетичний ідеал, героїчне, комічне, трагічне; композиція, рід, жанр тощо) [1, с. 23–24].

О. Бандурою і Н. Волошиною було розроблено орієнтовну схему здійснення міжпредметних зв'язків на уроках української літератури для учнів основної і старшої школи на основі отримання школярами спільних знань, оволодіння спільними чи близькими за характером уміннями і навичками із предметів гуманітарного циклу. Вивчення української літератури з використанням міжмистецької взаємодії було запропоновано вченими в орієнтовних календарно-тематичних планах для шкіл із українською та російською мовами навчання, де відповідно до поданого програмового навчального матеріалу

окреслювалась навчально-виховна мета, форми, методи і прийоми роботи на уроці літератури, а також доцільні засоби наочності (плакати, таблиці, ілюстрації, репродукції картин художників тощо) [2; 3; 5]. Отже, вивчення літературного твору у взаємозв'язках із різними видами мистецтва сприяло ознайомленню учнів із визначними мистецькими явищами різних історичних епох, розвитку вмінь аналізувати та інтерпретувати твори образотворчого мистецтва, удосконаленню вмінь самостійної пізнавальної діяльності та розвитку творчих здібностей, розширенню художньої ерудиції, вдосконаленню естетичного смаку, вихованню поваги до світової та національної культурної спадщини, підвищенню рівня загальної культури.

Методично виправданим, на думку Н. Волошиної, є ознайомлення учнів із творами живопису під час вивчення літературного матеріалу певного історичного періоду, а також із репродукціями картин, написаних за сюжетами художніх творів чи пов'язаних із життям і творчістю їх авторів. Дослідниця розробила методичні рекомендації щодо роботи над репродукціями живописних полотен знаних художників під час вивчення літературних творів, проведення уроків розвитку зв'язного мовлення, що стосувалися подачі інформації про життєвий і творчий шлях художника, орієнтовних запитань і завдань щодо аналізованих творів словесного й образотворчого мистецтва, орієнтованих текстів учнівських творів (усних і письмових) за поданим планом тощо. Н. Волошина дбала про систематичне й цілеспрямоване використання на уроках української літератури творів образотворчого мистецтва, підкреслювала значущість правильно організованої роботи із суміжним видом мистецтва, спрямованої на активізацію пізнавальної діяльності учнів, розвиток у них умінь і навичок самостійного аналізу живописного полотна, формування естетичних смаків, здійснення естетичного виховання школярів [6, с. 45; 7, с. 50].

Висновки. У науково-методичних працях учених 50-х – 80-х років ХХ століття проблема реалізації культурологічного підходу у шкільній літературній освіті здійснювалась через сприйняття та усвідомлення учнями твору словесного мистецтва на основі міжпредметної та міжмистецької взаємодії. Пропоновані вченими-методистами форми, методи і прийоми роботи на уроці української літератури на основі діалогічної взаємодії мистецтв були спрямовані на досягнення літературного твору учнями як унікального тексту культури, розвиток навичок аналізу та інтерпретації твору словесного мистецтва, здійснення естетичного виховання підростаючого покоління. Провідними вченими (Т. Бугайко, Ф. Бугайко, О. Бандура, Н. Волошина,) окреслено перспективність і продуктивність використання культурологічного підходу як концептуальної основи модернізації змісту шкільної літературної освіти.

Перспективу подальшої роботи вбачаємо в аналізі науково-методичного доробку вчених кінця ХХ – початку ХХІ століття на предмет вивчення української літератури в закладах загальної середньої освіти на засадах культурологічного підходу.

Література

1. Бандура О. М. Міжпредметні зв'язки в процесі вивчення української літератури: посіб. для вчителя / О. М. Бандура. – Київ : Рад. шк., 1984. – 167 с.
2. Бандура О. М. Орієнтовний календарно-тематичний план з української літератури для 4 класу загальноосвітньої середньої школи на 1986/87 навчальний рік (для шкіл з російською мовою навчання) / О. М. Бандура, Н. Й. Волошина // Українська мова і література в школі. – 1986. – № 8. – С. 40–50.
3. Бандура О. М. Орієнтовний календарно-тематичний план з української літератури для 5 класу на 1987/88 навчальний рік (для шкіл з українською мовою навчання) / О. М. Бандура, Н. Й. Волошина // Українська мова і література в школі. – 1987. – № 7. – С. 32–43.
4. Бугайко Т. Ф. Образотворче мистецтво на уроках літератури / Т. Ф. Бугайко, Ф. Ф. Бугайко // Література в школі. – 1952. – № 1. – С. 41–48.
5. Волошина Н. Й. Орієнтовний календарно-тематичний план з української літератури для 4 класу на 1986/87 навчальний рік (для шкіл з українською мовою навчання) / Волошина Н. Й., Бандура О. М. // Українська мова і література в школі. – 1986. – № 8. – С. 20–31.
6. Волошина Н. Й. Робота за картинами пейзажного жанру в IV класі / Н. Й. Волошина // Українська мова і література в школі. – 1981. – № 10. – С. 39–45.
7. Волошина Н. Й. Робота за картиною в IV класі / Н. Й. Волошина // Українська мова і література в школі. – 1980. – № 10. – С. 50–56.
8. Глоссарий методических терминов и понятий (русский язык и литература): Опыт построения терминосистемы / Под общей ред. Е. Р. Ядровской, А. И. Дунева – СПб. : Свое издательство, 2015. – 306 с.
9. Яценко Т. О. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) / Таміла Олексіївна Яценко : дис. ... докт. пед. наук: 13.00.02. – Київ, 2017. – 464 с.

References

1. Bandura O. M. Mizhpredmetni zv'yazky` v procesi vy`vchennya ukrayins`koyi literatury` : posib. dlya vchy`telya / O. M. Bandura. – Ky`yiv : Rad. shk., 1984. – 167 s.

2. Bandura O. M. Oriyentovny`j kalendarno-tematy`chny`j plan z ukrayins`koyi literatury` dlya 4 klasu zagal`noosvitn`oyi seredn`oyi shkoly` na 1986/87 navchal`ny`j rik (dlya shkil z rosijs`koyu movoyu navchannya) / O. M. Bandura, N. J. Voloshy`na // Ukrayins`ka mova i literatura v shkoli. – 1986. – # 8. – S. 40–50.
3. Bandura O. M. Oriyentovny`j kalendarno-tematy`chny`j plan z ukrayins`koyi literatury` dlya 5 klasu na 1987/88 navchal`ny`j rik (dlya shkil z ukrayins`koyu movoyu navchannya) / O. M. Bandura, N. J. Voloshy`na // Ukrayins`ka mova i literatura v shkoli. – 1987. – # 7. – S. 32–43.
4. Bugajko T. F. Obrazotvorche my`stecztvo na urokax literatury` / T. F. Bugajko, F. F. Bugajko // Literatura v shkoli. – 1952. – # 1. – S. 41–48.
5. Voloshy`na N. J. Oriyentovny`j kalendarno-tematy`chny`j plan z ukrayins`koyi literatury` dlya 4 klasu na 1986/87 navchal`ny`j rik (dlya shkil z ukrayins`koyu movoyu navchannya) / Voloshy`na N. J., Bandura O. M. // Ukrayins`ka mova i literatura v shkoli. – 1986. – # 8. – S. 20–31.
6. Voloshy`na N. J. Robota za karty`namy` pejzazhnogo zhanru v IV klasi / N. J. Voloshy`na // Ukrayins`ka mova i literatura v shkoli. – 1981. – # 10. – S. 39–45.
7. Voloshy`na N. J. Robota za karty`noyu v IV klasi / N. J. Voloshy`na // Ukrayins`ka mova i literatura v shkoli. – 1980. – # 10. – S. 50–56.
8. Glossarij metodicheskikh terminov i ponyatij (russkij yazyk i literatura): Opyt postroeniya terminosistemy / Pod obshej red. E. R. Yadrovskoj, A. I. Duneva – SPb. : Svoe izdatelstvo, 2015. – 306 s.
9. Yacenko T. O. Tendenciyi rozvytku metody`ky` navchannya ukrayins`koyi literatury` v zagal`noosvitnix navchal`ny`x zakladax (druga polovy`na XX – pochatok XXI stolittya) / Tamila Oleksiyivna Yacenko : dy`s. ... dokt. ped. nauk: 13.00.02. – Ky`yiv, 2017. – 464 s.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2020 р.

УДК: [37:78]:929Брилін(477)

DOI 10.31652/2415-7872-2020-62-187-192

МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА ЕДУАРДА БРИЛІНА У ВИМІРІ ПОТРЕБ СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Т. Д. Грінченко

orcid.org/0000-0001-8084-6732

Творчість Едуарда Бриліна – яскрава сторінка вітчизняної музичної педагогіки на межі XX-XXI століть. Він увійшов в її історію як автор чисельних творів різних жанрів, що нині належать до репертуару учнів мистецьких шкіл, студентів музично-педагогічних спеціальностей, художніх колективів, видатних митців мистецтва України. У статті здійснюється систематизація розрізненої інформації про науковий, педагогічний і композиторський шлях Едуарда Бриліна, спроба здійснення його періодизації, музично-педагогічна характеристика творів композитора.

Ключові слова: Едуард Брилін, композиторська творчість, наукова діяльність, музика для дітей, вокальний репертуар, вчитель музики, духовність.

MUSICAL AND PEDAGOGICAL OF EDUARD BRYLIN IN MEASURING THE NEEDS OF MODERN ART EDUCATION

T. Hrinchenko

The article systematizes scattered information about Eduard Brylin's scientific, pedagogical, and compositional path, attempts to implement his periodization, and characterizes works that are included in the Treasury of Ukrainian classical music. Eduard Brylin's work is a bright page of Russian music pedagogy at the turn of the XX-XXI centuries. He entered its history as the author of numerous works of different genres, which now belong to the repertoire of students of art schools, students of musical and pedagogical specialties, and outstanding masters of art in Ukraine. A significant musical and pedagogical work of the composer is the publication of a number of educational repertory manuals: "How I love you", "Viktor Shprotko sings", "through the song I feel life" and others. Instrumental works for children, included in the collections "Young virtuoso", "Steps to mastery", "Solar necklace" is a real modern school of piano playing. The "Violinist's album" contains works for pupils and students of string specialties. All of them are distinguished the unique style of the composer, which is based on the professional achievements of the national composer school and Ukrainian folklore. In the Preface to benefits is determined by the purpose and tasks of the performers, contains the personal opinions of the author. All these collections abound with warmth and love for children. The composer contributes to the development of artistic and imaginative thinking of young musicians and, in general, to the spiritual growth of the younger generation. The scientific heritage of E. Belina has about 60 works, concerning the problems of preparation of future teachers of artistic disciplines. They address the basic theoretical aspects of the creative development of students. Special attention is paid to the use of their own creative experience